

————— **GIDIKLANAN ÖZNE** —————
politik ontolojinin yok merkezi

Slavoj Žižek, (1949– Lyublyana/Slovenya) Doktorasını Alman tarih felsefesi konusunda yapmıştır. Psikanaliz, Lacan düşüncesi, popüler kültür-politika, felsefe-politika-güncel politika ve düşünürler arası etkilenimleri konu alan analitik çalışmalarıyla tanınmaktadır. 1979’dan itibaren öğretim üyesi olduğu *Lyublyana Üniversitesi Sosyoloji ve Felsefe Enstitüsü*’ndeki çalışmaları dışında dünyanın çeşitli üniversitelerinde de çalışmalar yapmaktadır.

Yugoslavya’nın parçalanması ve Slovenya’nın bağımsızlığını kazanmasının ardından 1990 yılında Slovenya cumhurbaşkanlığı konseyine de aday olmuştur. Öğretim üyesi olduğu Üniversite’nin adıyla anılan ve düşünsel bir çekirdek özelliği de taşıyan “*Lyublyana Okulu*”, yeni Slovenya’nın kuruluşu sürecine fiilen katılmıştır.

Avrupa ve Amerika’nın çeşitli üniversitelerinde de dersler ve konferanslar vermektedir.

Žižek’in Türkçeye çevrilen kitaplarından bazıları şunlardır: *Âhir Zamanlarda Yaşarken*, İdeolojinin Yüce Nesnesi, *Kırılan Tema*, Yamuk Bakmak: *Popüler Kültürden Jacques Lacan’a Giriş*, (–Metis Yay.), *Lenin Üzerine, Ödünç Alınan Irak Çaydanlığı*, *Kırılan Mutlak*, (–Encore Yay.), *Olumsuzla Oyalanma* (–İmge Yay.)

Biri Totalitarizm mi Dedi? Bir Nosyonun (Kötüye)Kullanımına Beş Müdahale (Epos Yay. –2006).



EPOS YAYINLARI– 26
bilim-felsefe-politika kitapları– 17

Slavoj Žižek
GIDIKLANAN ÖZNE
politik ontolojinin yok merkezi

İngilizceden Çeviren:
Şamil Can

Yayıma Hazırlayan:
M. Serdar Kayaoğlu

Kitabın Orijinal Adı:
The Ticklish Subject
the absent centre of political ontology

©Slavoj Žižek, 1999
© Verso, 2000 yılında yapılan I. Basım'dan çevrilmiştir
©Epos Yayınları, 2003

Düzeltili:
Gültekin Koçuşığı

Kapak Tasarımı:
Memik Kayaoğlu

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
epos

Baskı ve Cilt:
Sözkesen Matbaası (0.312) 395 21 10

Üçüncü Basım: Ankara, Ocak 2012
ISBN: 978-975-6790-31-1
Sertifika no: 16468

EPOS YAYINLARI
GMK Bulvarı 60/20 (06570) Maltepe-Ankara,
Tel.Fax: (0.312) 232 14 70 - 229 98 21
eposkitap@eposyayinlari.com
www.eposyayinlari.com

Slavoj Žižek
GIDIKLANAN ÖZNE
politik ontolojinin yok merkezi

İngilizceden Çeviren:
Şamil Can



İÇİNDEKİLER

Giriş: Bir Hayalet Dolanıyor Batılı Akademyanın Üzerinde...	7
I. ‘Dünyayı Kaplayan Gece’	13
1 <i>Aşkın İmgelemin Darboğazı, ya da, Bir Kant Okuru Olarak Martin Heidegger</i>	15
– Heideggerci Siyasal Bağlanım(sızlık) – <i>Varlık ve Zaman</i> Neden Bitirilemedi? – Aşkın İmgelemdeki Sorun – Delilik- ten Geçiş – İmgelemin Şiddeti – Canavarca – Kant’ı, David Lynch’le – Kant’ın Akozmizmi	
2 <i>Hegelci Gıdıklanan Özne</i>	89
– Diyalektik Anamorfoz – 3, 4, 5 – Töz ile Özne’nin <i>Spekü- latif</i> Özdeşliği – Hegelci Zorunlu Seçim – ‘Somut Evrensel- lik’ – ‘Hiçbir şey istememektense...’ – ‘Beni bunun dışına dahil edin!’ – Materyalist Bir İnyet Teorisine Doğru	
II. Yarılmış Evrensel	151
3 <i>Hakikat Siyaseti, ya da, Bir Saint Paul Okuru Olarak Alain Badiou</i>	153
– Hakikat-Olayı... – ...ve Karar verilemezliği – Hakikat ve İdeoloji – Aziz Pavlus’u, Badiou ile – İki Ölümlü Arasında – Lacancı Özne – Efendi mi, Analist mi?	

4 *Siyasal Özneleşme ve Dönüşümleri* 205

– Badiou, Balibar, Rancière – Hegemonya ve Semptomları –
Ve Özne Girer... – Neden Hâkim Düşünceler, – Hâkimlerin
Düşünceleri Değildirler? – Siyasallık ve İnkârları – Görünü-
şün (Kötüye) Kullanımları – Siyaset-sonrası-siyaset – İlerici
Bir Avrupamerkezcilik Olabilir mi? – Üç Evrensel – Çok-
kültürcülük – Hukukun Sol Tarafından Askıya Alınışı İçin –
Dışkıyla Özdeşleşmenin Müphemliği – Edimi Üstlenmek

III. Özneden Öznel Mahrumiyete 293

5 *Tutkulu Bağlılık(sızlık)lar, ya da, Bir Freud Okuru
Olarak Judith Butler* 295

– Neden Sapkınlık Tahripkâr Değildir – İdeolojik Çağırılma –
Direnişten Edime – ‘Fanteziyi Katetmek’ – Melankolik Çif-
te-Düğüm – Cinsel Farkın Gerçek’i – Mazoşist Kandırmaca
– Arzudan Dürtüye... Sonra da Geriye

6 *Oedipus Nereye Gidiyor?* 371

– Üç Baba – Simgesel Etkiliğin Sonu – Risk Toplumu ve
Düşmanları – Risk Toplumunun Tedirginliği (*Unbehagen*) –
Siyasal İktisat bu, Aptal! – Gerçekteki Geri Dönüşler – Boş
Yasa – Fallustan Edime – İyi’nin Ötesinde

Giriş: Bir Hayalet Dolanıyor Batılı Akademyanın Üzerinde...

... Kartezyen öznenin hayaleti. Tüm akademik güçler bu hayaletin şeytanî etkisini bertaraf edebilmek için kutsal bir ittifak halindedir: ('Kartezyen Paradigma'yı bütünlük arayışındaki başka bir yaklaşım lehine aşmak isteyen) *New Age* obskürantistlerinden (Kartezyen özneyi bir kurgu, merkezileşmiş metinsel mekanizmaların bir etkisi olarak gören) postmodern yapısökümcülere; (Kartezyen monolojik öznellikten söylemsel öznelerarasılığa doğru bir kaymanın zorunlu olduğunda ısrarcı olan) Habermasçı iletişim kuramcılarında (yıkımlarına halen devam eden nihilizmle sonuçlanmış olan modern öznelliğin ufkunu 'katetme' gereğini vurgulayan) Varlık düşüncesinin Heideggerci temsilcilerine; (özgül bir Benlik sahnesinin mevcut olmadığını, onun yerinde aslında sadece birbiri ile çarpışan güçlerin sebep oldukları kızılca-kıyamet bir kargaşayı ampirik olarak ispatlamaya çalışan) bilişsel bilimcilerden (doğanın acımasızca sömürülmesine felsefi bir temel sağladığı gerekçeyle Kartezyen mekanik-materyalizmi suçlayan) Derin Ekolojistlere; (düşünen-burjuva-öznenin yanılısamalı özgürlüğünün aslında sınıf ayrımında köklenmiş olduğunda ısrar eden) eleştirel (post-) Marksistlerden (cinsiyetten bağımsız olduğu farzedilen '*cogito*'nun gerçekte ataerkil bir erkek kurgusu olduğunu vurgulayan) feministlere dek tüm akademik güçler... Karşıtları tarafından bir kere olsun Kartezyen mirastan yerince arınamamış olmakla suçlanmayan tek bir akademik yönelim kalmış mıdır acaba? Ya da bu yönelimlerden hangisi, üzerine bir damga gibi yapııştırılan bu Kartezyen öznellik ayıbını 'radikal' eleştirmenlerine ve dahi 'gerici' karşıtlarına geri yansıtmadan durabilmiştir ki?

Bu durumun iki temel sonucu vardır:

1. Kartezyen öznellik kipi tüm akademik güçler tarafından kuvvetli ve halen aktif bir entelektüel gelenek olarak görülmektedir.

2. Kartezyen öznellik partizanlarının kendi görüşlerini, hedeflerini ve eğilimlerini tüm dünyanın gözü önünde yayımlamalarının ve bu 'Kartezyen öznelğin Hayaleti' masalına Kartezyen öznelğin felsefi manifestosu ile cevap vermelerinin tam zamanıdır.

Dolayısıyla bu kitap da, herkesçe ortaklaşa bir şekilde reddedilişi sayesinde günümüz akademiasının tüm rakip taraflarına sessiz bir uzlaşma sağlayan Kartezyen özneyi yeniden-öne-sürme ve savunma çabasını üstleniyor: Her ne kadar tüm bu yönelimler (Habermasçılara karşı yapısökümcüler; bilişsel bilimcilere karşı *New Age* obskürantistleri, vs.) birbirileri ile – en azından görünüşte – ölümcül bir çatışma içerisindedir de, Kartezyen özneyi reddedişlerinde birleşmektedir. Tabii buradaki amacımız şu ânsi haliyle modern düşünceye hâkim olan '*cogito*'ya (kendine saydam olan düşünen özneye) geri dönmek değil, pasifleştirici bir etkisi olan bu saydam 'benlik' tahayyülünden gerçekte pekâlâ uzak olan '*cogito*'nun o unutulmuş öbür yüzüne, ondaki o fazlaya, göz önüne çıkarılmamış çekirdeğe ışık tutabilmektir. Kitaptaki üç ana bölüm, günümüzdeki öznelğin söz konusu edildiği üç ana alana odaklanıyor: Alman İdealizmi geleneği; Althusser-sonrası siyaset felsefesi; Özne'den o 'yapısökümcü' özne-konumları ve özneleştirme süreçleri çoğulluğu sorunsalına geçen kayma.¹ Her bir ana bölüm, eserleriyle Kartezyen öznelğin örnek bir eleştirisini temsil eden önemli bir yazar üzerine bir alt bölümle başlıyor; ardından da, önceki alt bölümün esasını oluşturan düşüncenin etkilerini konu alan ikinci bir alt bölümle devam ediyor (Alman İdealizmi'nde öznellik; siyasal özneleştirme süreci; öznenin oluşumunun psikanalitik bir anlatımı olarak 'Oedipus kompleksi').²

I. ana bölüm, *Heidegger'in modern Kartezyen öznelğin ufkunu katedme çabasıyla detaylı bir yüzleşmeye* girişen alt bölümle başlar. Otantik öznellik filozofları, felsefi tasarılarının içsel mantığı gereği, '*cogito*'ya içkin olan bir 'delilik' ânını koyutlamaya ve sonra da bu âni 'ye-

¹ Bilişsel bilimlerin Kartezyen öznelliği reddedişleriyle detaylı bir yüzleşme için, bkz. Slavoj Žižek, 'The Cartesian Subject versus the Cartesian Theatre', *Cogito and the Unconscious*, der. Slavoj Žižek, Durham, NC: Duke University Press 1998 içinde.

² İlginç bir şekilde bu üç ana bölüm, Alman/Fransız/Anglo-Amerikan geleneklerinin oluşturduğu coğrafi üçlemeyle çakışır: Alman İdealizmi, Fransız siyaset felsefesi, Anglo-Amerikan kültürel çalışmalar.

niden normalleştirmeye' mecbur olmuşlardır (örn. Kant'ta şeytanî Kötülük, Hegel'de 'dünyayı kaplayan gece', vs.). Heidegger'deki sorun ise önermiş olduğu modern öznellik tasavvurunun bu fazlalığı göz önüne almamasıdır – açıkçası bu tasavvur, Lacan'ı Bilinçdışı'nın öznesinin *co-gito* olduğunu söylemeye sevkeden bu aşırı boyutu 'içermez'. Heidegger'in temel ve ölümcül hatasını Kant okumasındaki başarısızlığında açıkça görebiliriz: Heidegger aşkın imgeleme odaklanırken, özgürlüğün dipsiz uçurumuna verilen bir başka ad olan imgelemin o anahtar boyutunu – o tahrip edici, anti-sentetik boyutunu iskalamış olur; bu başarısızlık aynı zamanda Heidegger'in Nazi bağlanımına dair o eski soruna da ışık tutar. Dolayısıyla bu yüzleşmenin ardından gelen ikinci alt bölüm de öznelğin Hegel'deki konumunu ortaya koymaya çabalar, bunun için de o felsefî düşünümsellik kavramı ile Bilinçdışı'nın (histerik) öznesini karakterize eden o düşünümsel dönüş arasındaki bağa odaklanır.

II. ana bölüm, bir şekilde Althusser'i kendileri için bir başlangıç noktası olarak almış olan, ancak sonraları Althusser'e yönelmiş oldukları eleştiriler sayesinde kendi siyasal öznellik teorilerini geliştiren dört filozofla bir yüzleşme içerir: Laclau ve hegemonya teorisi, Balibar ve *égaliberté** teorisi, Rancière ve *mésentente* teorisi, Badiou ve Hakikat-Olayı'na sadakat anlamında öznellik teorisi. İlk alt bölüm, Badiou'nun günümüzün o malum yapısökümcü ve/veya post-modernist duruşunu yerinden edebilecek bir 'hakikat siyaseti' geliştirme çabasına odaklanır – bunu yaparken de, Badiou'nun önermiş olduğu o çığır açıcı Aziz Paul okumasına özel bir vurguda bulunur. Her ne kadar evrensellik boyutunu kapitalist küreselleşmenin asıl karşıtı olarak ortaya koyma çabasında Badiou ile dayanışma içerisinde olsam da ortaya koyduğu Lacan eleştirisini – yani, psikanalizin yeni bir siyasal pratiğin temelini oluşturamayacağı tezini reddediyorum. Sonraki alt bölüm ise bu dört yazarın, günümüz küresel kapitalizminin siyasal kipini oluşturan 'siyaset-sonrası' liberal-demokratik duruşla uğraşma biçimlerini ve her birinin kendi siyasal özneleşme şeklini geliştirdiğini analiz eder.

III. ana bölüm ise, (aşkın/*transcendental*) Özne'nin hayaletine karşı

* Bkz.: *égaliberté*, tüm insanların 'söz söyleyen varlıklar' olarak ilkesel eşitliği, kayıt-sız-şartsız özgürlük/eşitlik talebi, bu kitapta bkz, s. 208, 226, 252, 287, ve *mésentente*: Siyasete has rasyonalitenin kendisi ya da daha önce 'bilgi nesnesi'nin anlaşılmasına dayalı yanlış anlama/anlaşmama. Bkz.: s. 208-9, 226, 286.– *yn.*

(dişil, gey, etnik gibi) çoklu öznellik biçimlerindeki o özgürleştirici artışı benimseyip, ortaya koyma çabasındaki günümüz ‘post-modern’ siyasal düşüncesinin eğilimlerini inceler. Bu yaklaşıma göre, artık o imkânsız küresel sosyal dönüşüm ülküsünden vazgeçmemiz ve de kültürel tanınmanın sosyo-ekonomik mücadeleden daha önemli olduğu (siyasal iktisadın eleştirisinin yerini kültürel çalışmalara bıraktığı) bu karmaşık ve darmadağın postmodern evrende kendi tikel kimliğimizi hangi muhtelif biçimlerle ortaya koyabileceğimiz sorusuna odaklanmamız gerekir. Pratikteki ifadelerini ‘kimlik siyaseti’nde bulan bu teorilerin en tipik ve en inandırıcısı Judith Butler’ın performatif cinsiyet oluşumu teorisidir. Dolayısıyla ilk alt bölüm, Butler’ın eserleriyle detaylı bir yüzleşmeye girer ve teorisinin Lacancı psikanalizle verimli bir diyalogu mümkün kılan unsurlarına odaklanır (‘tutkulu bağlılık’ ve özneliği kuran düşünümsel dönüş tasavvurları). Son alt bölüm direkt olarak anahtar nitelikteki ‘günümüzde Oedipus’ meselesiyle yüzleşir: O sözde-Oedipal özneleşme kipi (öznenin, ataerkil Yasa’da vücut bulan simgesel yasaklamaya eklenerek ortaya çıkışı) günümüzde gerçekten de düşüştü müdür? Eğer öyleyse yerini neye bırakmaktadır? Bu alt bölüm ‘ikinci modernleşme’ tezinin (Giddens, Beck gibi) savunucularıyla giriştiği yüzleşmede ‘Aydınlanma’nın diyalektiği’nin mütemediyen fiiliyatta olduğunu savunur: Simgesel düzenin işleyiş kipinde gözlerimizin önünde gerçekleşen bu eşi benzeri görülmemiş kayma, bizi ataerkil geleneğin sınırlamalarından kurtarmaktan çok öte, kendine özgü riskleri ve tehlikeleri de beraberinde getirmektedir.

Her ne kadar bu kitabın temel tonu felsefi gayet felsefi ise de, öncelikli olarak kati bağlanımı olan siyasal bir müdahaledir ve günümüz küresel kapitalizminin ve ideolojik eklentisi liberal-demokratik çokkültürcülüğünün hükmü altındaki bu çağda solcu, anti-kapitalist bir siyasal tasarının nasıl yeniden formüle edilebileceğine dair o yakıcı soruya bir cevap arar. 1997’nin o *yegâne* fotoğraflarından biri de Borneo’daki yerli bir kabilenin üyelerinin kendi doğal hayat-alanlarını yok eden devasa alevleri söndürmek için plastik bidonlarla su taşıyışlarını gösteren o meşhur fotoğraftır – bu mütevazı çabalardaki o garip ve gülünç yetersizliğin, bu insanların kendi yaşam-dünyalarının tümüyle yokoluşunu seyrediyor olmalarının dehşetiyle çakişmasını görürüz. Gazete raporlarına göre Endonezya’nın kuzeyini, Malezya’yı ve Filipinler’in de güne-

I
'Dünyayı Kaplayan Gece'

1

Aşkın İmgelemin Darboğazı, ya da, Bir Kant Okuru Olarak Martin Heidegger

Derrida'dan Jameson'a dek 'ilerici' postmodern düşüncenin o gizemli özelliklerden biri de Heidegger felsefesi ile arasındaki o müphem ilişki-
de yatar: Heidegger bir yandan görev addedilen derin bir saygı ile karşı-
lanır – adı anıldığında tartışılmaz bir otoriteden bahsediliyormuşçasına ke-
tum bir edaya bürünülür; ancak öte yandan, açığa vurulmasa da ruhları
kemiren eşzamanlı bir huzursuzluk Heidegger'in konumunun bütünüyle
benimsenilmesini engeller. Sanki görünmeyen bir sınırlama, her ne kadar
tam olarak ne olduğunu (henüz) bilemiyor olsak da, Heidegger ile ilgili
bir şeyin baştan aşağı yanlış olduğunu fısıldamaktadır bize. Derrida'nın
Tin Üzerine'de¹ [On the Spirit] yaptığı gibi Heidegger'le köklü bir yüz-
leşmeye gitme riskine girilecek olsa bile, sonuç her zaman belirsiz ve
müphemdir: Artık her nasılsa ve bir şekilde onun yolu üzerinde kalınsa
da, arada belirli bir mesafe bırakılmaya çalışılır (zira, her ne kadar o me-
tafiziksel Kökenler mantığının 'yapısını sökmek' için çabalamış olsa da,
Heidegger hâlâ Kökenler'in ve otantik Mevcudiyet'in filozofudur...).
Bununla beraber, Heidegger'i (Reiner Schürmann'ın o 'anarşistçe' oku-
masında olduğu gibi²) siyasal anlamda 'ilerici' bir düşünür olarak benim-
seyebilmek için beyhude çabalayanları veya (Adorno³ ve Lyotard⁴ gibi)

¹ Bkz. Jacques Derrida, *De l'esprit. Heidegger et la question*, Paris: Galilée 1987.

² Bkz. Riener Schürmann, *Heidegger on Being and Acting*, Bloomington: Indiana University Press 1987.

³ Bkz. Theodor W. Adorno, *The Jargon of Authenticity*, London: New Left Books 1973.

⁴ Bkz. Jean-François Lyotard, *Heidegger et 'les Juifs'*, Paris: Galilée 1988.

düşüncelerinin kökten reddini önerenleri gayet tutarlı bir şekilde gözardı edebiliriz, zira bunlar, Heidegger'in felsefesindeki katıyet unsurundan yoksun ve fazlasıyla basitleştirilmiş bir Heidegger imgesiyle uğraşmaktadırlar. Yapısökümcü Heidegger referansının içine düşüverdiği bu darboğazın etiko-siyasal kökleri en iyi (Jean-Luc Nancy'nin kendisi ile yaptığı röportajda) Derrida tarafından dillendirilmiş olsa gerek:

Hali hazırda *elde-olan* olarak varlığın (dolayısıyla da belirli bir zaman yorumunun) damgasını taşıyan ve kendi ontolojik yapısı içinde gerektiği ölçüde sorgulanmadan kalan özne kavramının Heidegger tarafından *Dasein* kavramı ile *ikâme* edilmesini sağlayan bu edimin gücüne, gereğine (ve de artık belli bir kerteğe ulaşmış olan geri-döndürülemezliğine) inancım var... Bu yerinden-edişin zamanı ve mekânı bir uçurumu açığa çıkardı, bir uçuruma işaret etti. Yalnızca demokrasinin değil, muhtelif biçimleriyle Nasyonal Sosyalizm'e (ister 'en kötülerine', isterse de Heidegger ve diğerlerinin karşı çıkmaya değer gördüklerine) karşı öne sürülebilecek tüm söylemlerin ahlâkî, kanunî ve siyasal temellerini kırılğanlaştırdı veya belki de zaten orada olan temel nitelikteki bir kırılğanlığı hatırlattı. Bu temeller özleri itibarıyla belirli bir özne felsefesi bünyesinde mühürlenmişlerdi – ki halen de öyleler. O halde gerçekleştirilecek bir tasarım olarak da düşünebileceğimiz şu soruyu hemen algılayabiliriz: Varoluşsal analitiğin ve onun öznedeki yarattığı yıkımın gerekliliği göz önüne alınarak etik olarak bir siyaset (acaba bu kelimeler hâlâ uygun mu?) hattâ 'başka' bir demokrasi (acaba bu hâlâ bir demokrasi olacak mı?) veyahut az önce duraksamaksızın 'en kötüsü' olarak adlandırdığım şey karşı koruyucu niteliğe haiz olan başka türde bir sorumluluk arayışına girilebilir mi? ... Sanırım aramızdan bazıları işte tam da bunun için çalışıyorlar –, lâkin bu uzun ve yavaş bir dolayımı aşarak gerçekleşebilir.⁵

Korkunç darboğaz budur: Heidegger'in yanına geçerek öznelik metafiziğinin 'yapısını söküştünü' benimsediğimiz ölçüde, yirminci yüzyılın totaliter dehşetleri karşısında felsefî temellere oturan demokratik bir direniş imkânını çürütmüş olmuyor muyuz? Habermas'ın bu soruya cevabı gayet kati ve acıklı bir 'Evet!'tir ve tam da bu yüzden Adorno ile Horkheimer'in 'totaliter' dehşetin köklerini – Heidegger'den çok da farklı olmayan bir şekilde – Batı Aydınlanması bünyesinde konumlandırılan o meşhur kitapları *Aydınlanmanın Diyalektiği*'ne* karşı çıkar. Heideggercilerse muhtemelen, demokratik özneliğin kendi 'totalitarist' fazlalığı ile karşıt

⁵ "Eating Well", or the Calculation of the Subject: An Interview with Jacques Derrida', *Who Comes After the Subject* içinde, Der. Eduardo Cadava, Peter Connor ve Jean-Luc Nancy, New York: Routledge 1991, s. 104.

* Türkçesi; Çev.: O. Özügül, Kabalıcı Yay., İst. 1996.

bir şekilde konumlandırılmayacağını, zira bu ikincinin zaten ilkinin hakikati olduğunu, ‘totalitarizm’ benzeri kavramların da zaten modern öznel bünyesinde temellenmiş olduklarını öne süreceklerdir. (Nitekim Heidegger de kısa süren Nazi bağlanımını – biraz basitleştirilmiş bir şekilde söylersek – tam da bu şekilde: *Varlık ve Zaman** tasarısının aşkıncı yaklaşımdan tümüyle bağımsızlaşmamış olması ile açıklar.)

Lacan’ın bir yanda, Heidegger’in bazı kilit terimlerini psikanalizin aranılan temelini ana unsurları olarak benimsemeye çabalayışı, öbür yandan da (önceki Heidegger göndermelerini tümüyle dışsal ve didaktik nitelendirişine ilişkin) o reddedici son dönem beyanları arasında müteReddit bir şekilde gidip geldiğini göz önüne alırsak, aynı müphemliğin (zaten ekseriyetle tutarsız olan) Heidegger referansını da etkilemiş olduğunu düşünebiliriz. Böylesine karmaşık bir yumağa dönüşen bu arkaplan karşısında bizim tezimiz, Habermas’ın ve (Dieter Henrich de dahil olmak üzere) ‘öznenin’ tüm diğer ‘savunucularının’ başarısız oldukları noktada Lacan’ın pekâlâ başarılı olduğudur: Alman İdealizmi’ndeki öznellik sorunsalının Lacancı bağlamdaki (yeniden) okunuşu, yalnızca Heidegger’in modern öznellikteki nihilizm tasavvurunun oluşturduğu yapıya uydurulamayan yeni bir öznellik tasavvurunun ana-hatlarını belirlememizi sağlamakla kalmaz; aynı zamanda, Heidegger’in (pek çok kereler tartışma konusu olmuş olan) Nazilikle ilişkisinin felsefî temellerine dek uzanır ve bina ettiği felsefî yapının içsel başarısızlık noktasını konumlandırmamızı da sağlar.

Heideggerci Siyasal Bağlanım(sızlık)

Başlangıç noktası olarak Nietzsche’nin Wagner eleştirisini alalım: Heidegger buradaki eleştiri kipini, Kartezyen özneliğin ufukları dahilinde kalan tüm öznellik eleştirilerinin (örneğin öznellikteki ‘totalitarist’ fazlalığın liberal-demokratik eleştirisinin) paradigmatik bir eleştirisi olarak benimsemişti. Nietzsche, Yaşam İstenci’nin reddini vazeden ulu bilginin ardında, hüsrana uğramış olan istencin *huncını* [‘ressentiment’] ayırmsayabilmesini sağlayan şaşmaz bir içgüdüye sahipti: Ona göre Schopenhauer ve benzerleri, acziyetlerinden kaynaklanan kıskançlıklarını, yani yamsalsal coşkunun verdiği yaratıcılıktan yoksun oluşlarını, tevekküle çekilmiş bilgeye özgü o dramatik duruşa dönüştürüp yüceltmeye çalışan gü-

* Türkçesi; *Varlık ve Zaman*, Çev.:Kaan H. Ökten, Agora Yay., İst. 2011.

lünç figürlerdi. (Acaba Nietzsche'nin bu teşhisi, insan-merkezciliği bırakmayı ve kadim kültürlerden alçakgönüllülükle yeni şeyler öğrenmeyi va'zeden yeni bir *bütüncül* yaklaşımla Kartezyen tahakküm paradigmasını 'aşma' telaşına düşmüş olan günümüz çabaları için de pekâlâ geçerli değil midir?)

Heidegger, metafizikten çabuk ve kolay kaçışların bu Nietzscheci reddini kendi metafiziği 'aşma' tasarısında tümüyle destekler: Metafizik kapanmayı kırmanın tek yolu, onun (hem de en tehlikeli biçiminin) 'içinden geçmek', metafizik nihilizmin verdiği acıyı en üst noktada çekmektir. Bu ise sahte bir kurtulmuşluk hissi veren her şeyin reddedilmesi gerektiği anlamına gelir. Dolayısıyla (Hristiyanlık veya Doğu düşüncesi gibi) modern-öncesi geleneksel Bilgelik formlarına dönerek modern teknolojinin çılgın kısır döngüsünü askıya alma çabalarını ya da modern teknolojinin oluşturduğu tehdidi ontik düzeyde gerçekleşen sosyal bir hatânın (kapitalist sömürünün, ataerki tahakkümün, 'mekanikçi paradigmanın'...) yan-etkilerine indirgeme çabalarını tümüyle beyhûde oldukları için reddetmemiz gerekir. Buradaki asıl sorun, bu çabaların etkisiz kalışları değil, daha derin bir düzlemde, savaştıkları kötülüğü içten içe kaşıyarak daha da alevlendiriyor olmalarıdır. Ekolojik kriz buna mükemmel bir örnektir: Bu krizi, doğayı fazlasıyla sömürmüş olmamız sonucu ortaya çıkan bozulmalara indirgediğimiz ân, çözümün her halukârda yine ekolojik gelişme ve yeniliklere güvenmekten geçtiğini sessiz sedasızca varsaymış oluruz: *Doğal süreçleri ve insan kaynaklarını kontrol etmekte daha verimli ve daha küresel olabilen yeni 'yeşil' bir teknoloji...* Doğal çevremizi geliştirmek adına teknolojiyi değiştirme amacını güden her ekolojik ilgi veya tasarı, aslında söz konusu sorunun asıl kaynağına dayandığı için, tüm değerini yitirir.

Heidegger'e göre asıl sorun, kendi ontik boyutuyla muhtemel bir küresel felâkete (ozon tabakasının delinmesine, buzulların erimesine, vs.) sebep olan ekolojik krizde *değil*, bizim kendi etrafımızdaki şey'lerle teknolojik bir kip içinde ilişki kurmamızdadır – bu esas(lı) kriz, tam da beklenen küresel felâket gerçekleşmezse, yani insanoğlu bu tehlikeli durumu teknolojik anlamda 'hükmü altına almakta' başarılı olursa (hem de çok daha radikal bir şekilde) karşımıza dikiliverecektir... Bu yüzden Heidegger, 'açık' ve 'kapalı' toplumlar arasındaki gerilime yani demokratik kapitalist sistemin insan hak ve özgürlüklerine duyulan saygı çerçevesinde-